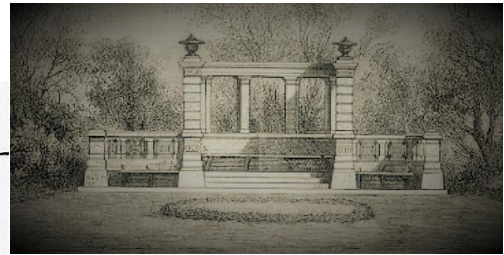

J.J. Cremer.

Fr. Haverschmidt en J.J. Cremer.

De schrijver J.J. Cremer heeft in 1872 oorspronkelijk werk gepubliceerd met de dominee François Haverschmidt in *De liefde sticht: almanak voor het jaar 1872*. Cremer, die als een dominee kan schrijven, publiceert 'Van danken en dienen gesproken'¹, en Haverschmidt, die graag auteur was, publiceerde de nostalgische (dorps)vertelling 'De pastorie van mijn grootvader'.

De Vereeniging die dezen Almanak uitgeeft, tracht, blijkens haren naam, in de eerste plaats door verspreiding van Stichtelijke Blaadjes, en voorts door de uitgave van dezen Almanak, het hare te doen om echten godsdienstzin en gezond godsdienstig leven te wekken en aan te kweeken. Hare beginselen zijn de zoogenaamd *moderne*. Juist bij de zuivere toepassing van deze meent zij het eerst den zegen te mogen verwachten, dien de wijldende kracht van ware godsvrucht in hart en huis en maatschappij kan en moet aanbrengen.

Lid van deze Vereeniging is ieder, die jaarlijks f 2.50 of meer aan haar contribueert. Leden en begunstigers vormen samen plaatselijke afdeelingen. Voor $\frac{3}{4}$ van het zuiver bedrag harer bijdragen ontvangt elke afdeeling Blaadjes, die zij naar eigen goedvinden in haren kring verspreiden kan. Het overige vierde gedeelte der contributiën gebruikt het Hoofdbestuur om ook daar waar nog geen afdeelingen bestaan Blaadjes te verspreiden.

Het Hoofdbestuur der Vereeniging is thans samengesteld als volgt: PH. R. HUGENHOLTZ, *Voorzitter*, H. VRENDENBERG *Cz.*, *Secretaris*, T. MODDERMAN *Az.*, H. P. BERLAGE, F. HAVERSCHMIDT, J. DE VRIES, O. GEERTS, J. F. CORSTIUS, R. BROUWER, J. H. HEIDENRIJK.

De almanak werd uitgegeven door de Vereeniging tot verspreiding van stichtelijke blaadjes. De vereniging was van de moderne protestantse richting. De modernisten stelden o.a. dat het geloof niet in strijd mocht zijn met de menselijke rede en de natuurwetenschappen. Cremer kwam met deze publicatie definitief in het kamp van de vrijzinnigen terecht.

¹ Zie: <https://www.jacobcremer.nl/oeuvre/fotopagina/van-danken-en-dienen-gesproken/>

geven." Wat meer is, vóór hij slapen ging kon Toon de Schéper bidden: vergeef ons onze schulden gelijk ook wij vergooven onzen schuldenaren.

Toch zou Toon het nooit ver brengen — meende boer Scharig.

VAN DANKEN EN DIENEN GESPROKEN.

't Is een warme zomerdag. De grindweg, die midden door de Betuwe loopt en Gelderlands hoofdstad met het grijze Nijmegen verbindt, is drie uren gaans, en over het algemeen zoo weinig belommerd, dat een voetreisje van de eene plaats naar de andere er weinig uitlokkends heeft. Maar, uitlokkend of niet, Toon van Diezen zal dat voetreisje maken. Toon is een Nijmeegsche van geboorte, doch sedert eenige jaren dient hij als tuimansknecht te Arnhem.

.....Maar, stil, nu Toon de breede schipbrug te Arnhem overgaat, en een koeltje boven het water nog al moed voor de reis geeft, nu plooit een verge-noegde lach zijn tamelijk grooten mond. Toon wou 't niet weten — voor den baas niet, en voor 't andere volk ook niet — maar hij is verliefd. — Keetje? — Welzeker, Keetje. — Als je ze kent dan zul je 't begripen. Mooi is ze! Mooi! Ja, en vooral 's Zondags als ze zich zoo glimmend met zeep heeft gewasschen. —

DE PASTORIE VAN MIJN GROOTVADER.

Ik denk aan de pastorie van mijn grootvader. Zou het oude, vriendelijke huis er nog staan? Zeker zal het wel wat zijn veranderd in de vijftientwintig, dertig jaren, dat ik het niet gezien heb. Misschien zou ik er niets meer van herkennen, als ik nog eens voor het groote tuinhek kon stilstaan. Maar, in de werkelijkheid gemoderniseerd of zelfs gesloopt, in mijn herinnering vertoont zich de woning van mijn grootouders nog steeds gelijk voor het vierde van een eeuw, en zoo zal ze daarin blijven, totdat het licht van mijn geheugen voor goed wordt uitgebluscht.

Ik sprak daar van het groote tuinhek. Maar was het wel wezenlijk groot, dat hek? Toen, — in de lang vervlogen dagen, die mij nu weer als gisteren voor den geest staan, — was het bepaald een gevaarvolle onderneming voor mij, het ook maar ter halver hoogte te beklimmen. Meer dan eens is dat waagstuk mij verboden onder de afgrijslijkste beschrijvingen van de ongelukken, waaraan het mij blootstelde. Maar nu, — aangenomen dat het niet reeds tot brandhoutjes gekloofd is en dat de voornaamste palen niet als hoofdbestanddeelen van den dam voor het een of ander weiland vergaan zijn, — zou ik er nu niet gemakkelijk met één hand over heen springen? Ik heb zoo'n vermoeden, dat, wat mij eenmaal een prachtig park voor een sierlijk heerebuiten toeleek, mij thans zou blijken slechts een aardig bloemtuintje te zijn voor een gebouwtje, juist knap genoeg, om door een dorpsschoolmeester te worden bewoond. Die diepe gracht met twee heusche bruggen, waardoor het appel- en perenhof, de onvergetelijke kersen- en pruimenboomen, de aalbessen en kruisdoorns, de moestbedden en wat heerlijkheden niet al meer, van het

François Haverschmidt was een overtuigd aanhanger van de moderne richting, en was lid van het hoofdbestuur van de vereniging die de stichtelijke blaadjes uitgaaf.

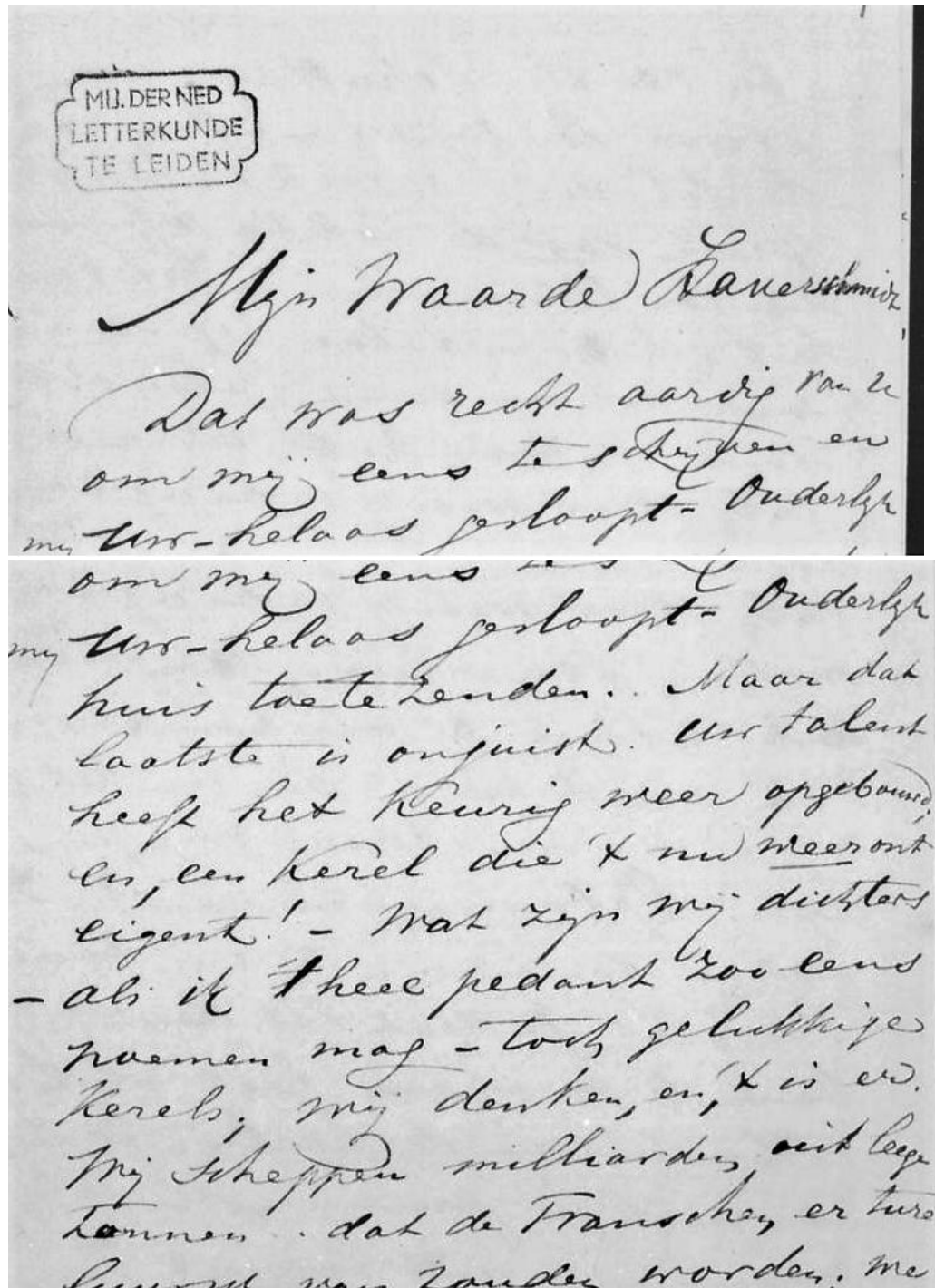
Overigens kreeg Cremer in het kerkelijk weekblad De bazuin er stevig van langs. W.H. Gispen schreef: 'Er komt in van vrijen en zoenen en dat ze elkaar krijgen. Heel stichtelijk dus'. "Arme moderneren". "De fundamentlooze stichting van het modernisme zal eenmaal blijken niets anders dan gezichtsbedrog te zijn".

Een ander stukje, van den heer J. J. Cremer, heeft tot opschrift: "Van danken en dienen gesproken." Er komt in van vrijen en zoenen en dat ze elkaar krijgen. Heel stichtelijk dus. De godsdienstige held, van wien we *echten godsdienstzin en gezond godsdienstig leven* moeten leeren, is een heerenboer, die op een Zondag morgen met een tilburij van Arnhem naar Nijmegen rijdt, en onderweg een Arnhemsche tuimansknecht opneemt, die naar Nijmegen gaat vrijen.

Toon, de tuimansknecht, hoort bij het verlaten van Arnhem, de klokken der Arnhemsche kerktorens. "Bestig, hij gaat naar Keetje. 't Is in alle geval nog veel gemakkelijker om met je hoed voor de oogen in een kerk te zitten bidden dan met den hoed op

Aldus Gispén sr., de man die in 1872 een prominente en strijdbare predikant binnen de Christelijke Gereformeerde Kerk was.

Er is van Cremer aan Haverschmidt een brief d.d. 28 januari 1873² overgeleverd.

MIL. DER NED.
LETTERKUNDE
TE LEIDEN

Mijn Waarde Haverschmidt

Dat was recht aardig van u
om mij eens te schrijven en
mij - helaas gesloopt - Onderblijf
om mij eens te schrijven en
mij - helaas gesloopt - Onderblijf
huis toe te zenden... Maar dat
laatste is onjuist. Uw talent
heeft het Kewij meer opgebouwd,
en, een kerel die ik nu meer ont-
eigent! - Wat zijn mij dichters
- als ik Thee pedant zoo eens
naemen mag - toch gelukkige
kerels; mij denken, en, ik is er.
Mij scheppen milliarden, uit leeg-
tennen... dat de Fransche, er tuss-
beurde van zander worden; me

² Zie:

https://site-421758.mozfiles.com/files/421758/Brief_aan_Francois_Haverschmidt_28_januari_1873_1_.pdf

Cremer rept in die brief over het ouderlijk huis van Haverschmidt. Cremer schrijft verder over het verzoek van Haverschmidt om in Schiedam te komen voordragen. Cremer schrijft terug over geldelijke vergoeding en geeft in de brief aan “heel duur” te zijn.

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 8 oktober 2026

